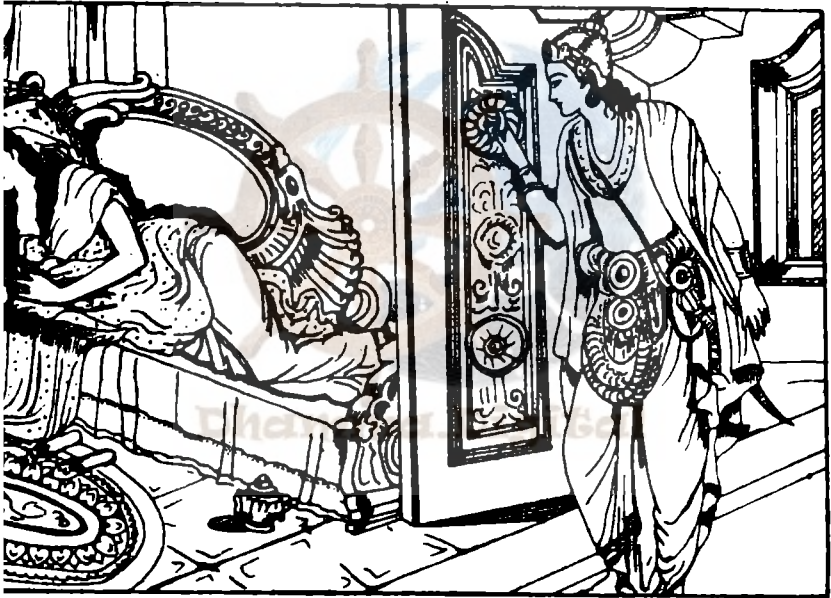

ज्ञान मार्ग

५७२६५

ज्ञान मार्ग मालेबा लागी दरबार तोता बने त्वंम्ह सिद्धार्थ ।

भिन्नु अश्वघोष

ज्ञान मार्ग

भिदु अश्वघोष

प्रकाशक—

बुद्धकाजी मानन्धर

सपरिवार, बनेपा, बाँल्यो

न्हापां १२०० प्रति

बुद्ध सम्बत् २५३६

नेपाल सम्बत् १९९३

विक्रम सम्बत् २०४६

ईस्वी सम्बत् १९६३

Dhamma.Digital

मुद्रक :

नेपाल प्रेस

शुक्रपथ, काठमाडौं ।

फोन — २२ १० ३२

दिवंगत हेरामाया मानन्धर

जन्म - १९६० मंगसिर १६ गते - मृत्यु - २०४९ बैशाख ६ गते

धर्मदान

२०१३ सालनिसें भन्तेपिनि विहारे बना अष्टमी पुन्ही पतिकं अष्टशीले च्वना, दान बिया काए म्हाएपिन्त नं धर्मया लँपुइ तथा उतिकं माया ममता याना दिवंगत जुया दोम्ह माँ हेरामायाया पुण्य-स्मृतिस थुगु सफू धर्मदान यानापि—

कार्पि—

आशाकाजी मानन्धर,
मखंलाल मानन्धर,
नारायण प्रसाद मानन्धर,
आइतलाल मानन्धर,
बुद्धकाजी मानन्धर

भोपि—

गणेशमाया मानन्धर,
अष्टमाया मानन्धर,
रत्नदेवी मानन्धर,
गणेशमाया मानन्धर,
न्हुच्छेमाया मानन्धर

म्हाएपि— राजमाया, बुहमाया, शुक्रमाया मानन्धर ।

थःगु खँ

थ्व सफूया नां ज्ञान मार्ग तथा बिया । थौकन्हे भक्तिमार्गे अपो मनुत वना च्वंगु खने दु । ज्ञानमार्गे वना च्वंफि उस्त खने मदु । ज्ञानमार्गे वने नं अःपु मजुया वल । ज्ञानया खँ कनीपि नं कम मजू तर ज्ञानिपि आपा खने मदु । करपिस्त न्वाइपि जक अपो खने दु तर थःत न्वाइपि उस्त खने मदु । थ्व खँ च्वैच्वंम्ह नं करपिस्त न्वाए सः थःत न्वाए मसया वल । बातावरणया दोष ला थःत अःम्हं बसे तर मफुनुवा दोष ला अथे थथे हे घ्राए मफया वल ।

थुगु सफू ज्ञानया प्रचार कथं च्वयागु सः । थुगु सफू जिगु मुक्कं मौलिक नं मखु अनुवाद नं मखु । सफू व्वनातयागु आधारे व अनुभवया भरे च्वयागु सः । विशेषं कल्याणमित्र गोबन्कायागु “जागे मंगल प्रेरणा” घयागु सफू बःकया व प्रेरणां च्वयागु सः ।

बनेपा (भोत) या बुद्धकाजी मानन्धरमा दिवंमत जुइ धुं कुपि मां हेराभाया, बी विसनारायणया मुण लुसंका ज्ञान दैगु सफू छापे याना इना बीगु श्रद्धा तै दीगुलि थुगु सफू च्वयागु सः । मदे धुं कुपिनिगु नामं धर्म ज्ञानया सफू छापे याना इना बीगु नं शुद्धगु श्रद्धं सः । उकि बुद्धकाजी मानन्धर उपासकयाप्रति कृतज्ञ जुया । थुगु पुण्यं वएकया नं ज्ञान वृद्धि जुया परिवार फुकसियां जीवन सुखी जुइमा । बांलाक याकनं छापे याना ब्यूगुलि नेपाल प्रेस नं घन्यबादया पात्र जू ।

२६ माघ १९९३ ने. सं.
संघारान

— भिक्षु अभघोष

धलः – पौ

१. बुद्ध-पूजा	१
अहंकारम्ह ब्रम्हया बुद्ध-पूजा	४
बिरोध जक याइम्ह ब्राह्मण	६
२. देवधर्म (उत्तम धर्म)	६
३. प्यंगू गृहस्थी सुख	१३
४. सम्यक्दृष्टि (मद्वं क खंकेगु)	१८
५. सुखी जीवनया प्यता खँ	२३
६. छम्ह सीमानि घेगु लुमंके तु	२६
७. थापाः म्बाना च्चनेगु उपाय	२६
८. उपालि नौबा व छन्न सारथी	३४

बुद्ध-पूजा

पूजा घयागु थः स्वया नं हने बहपिन्त माने याएगु,
श्रद्धा प्रकट याएगु अर्थ खः । बुद्ध धर्म कथं बुद्ध-पूजा निथी
बु--

आमिस-पूजा - भौतिक-पूजा व नके त्वंके याएगु ।
प्रतिपत्ति-पूजा - व्यवहार बांलाकेगु व कर्तव्य पालन ।

मेकथं घाए माल धाःसा बुद्ध उपदेश अनुसार आचरण
बांलाका यंकेगु । न्हापां आमिस घैगु पालि शब्दया अर्थ मांस
मखु । संस्कृत आमिष शब्दया अर्थ ला (मांस) खः । पालि
भाषाया आमिस शब्दया अर्थ भौतिक नएत्वनेगु पदार्थ खः ।
बुद्ध-पूजा याएवले स्वाँ, घूँ, मरिचरि तथा पूजा याएगु
आमिस पूजा खः । मनुतएत धर्मया खँ कनेत व धर्म शाला
काएत भौतिक पूजा मदएक मगा । नके त्वंके नं माः । नके
त्वंके घाना नं मनुत धर्मया लँपुइ साला काएफु । स्वाँ, घूँ,
धुपाए तथा पूजा याएगुयात भक्ति मार्ग धाइ । भक्ति मार्ग
ज्ञान मार्ग साला काए फँ । तर भक्ति मार्ग मचाएक अन्ध-
विश्वासे ला वं । पुलांगु संस्कारयात बल ब्यू ।

प्रतिपत्ति पूजा घयागु बुद्ध-पूजा यानाः बुद्धगुण
लुमंका ज्ञानकया थःके दुगु अहंकार आदि दुगुणयात हाकुतिना

[२]

चित्त निर्मल वा शुद्ध याएगु नं खः । कर्तव्य पालन याएगु नं खः । अथे घयागु चित्त शुद्ध यानार्थे पिने नं सफासुघर याएगु प्रतिपत्ति पूजा अर्थात् आध्यात्मिक पूजा खः । उकिं खः बुद्ध-पूजाए वैपिन्त पालंपाः याना श्रीघः विहार छगूलि लच्छि छक बँपुइगु घर्मकीर्तिं चलन याना तैतगु । थ्व नं प्रतिपत्ति पूजा खः ।

अथे घका चित्त शुद्ध मयासे पूजाए लगे जुइथे बँजक पुनाजु धाःगु मखु । गुलि गुलिसिनं थःगु चित्त शुद्ध मयासे कएकुं नुगः चक्कंकेगुपाखे वास्ता मयासे बँजक पुना जुइपि नं दु । अज्योपि आजक मखु गौतम बुद्धया पाले नं दु । उदाहरणया लागी सम्मज्जनी भिक्षुया घटना न्ह्यथने—

छन्हु भगवान् बुद्धं भिक्षुपिन्त न्वाना बिज्यात--

वत्तं अपरिपूरेन्तो सीलं न परिपूरति ।

असुद्ध सीलो दुप्पञ्जो दुक्खा न परि मुच्चति ॥

अर्थ- बँबि पुना सफा सुघर मयात धाःसा शील परिपूर्ण जुइ मखु । अशुद्ध शील जूथे, प्रज्ञा नं हीन जुया दुःखं मुक्त जुइ मखु । थथे भगवान् बुद्धं छाए न्वाना बिज्यागु धाःसा अबले भिक्षुपि अलि स जुया विहार सफा सुघर मयासे नजक नया घना च्वंगुलि खः । थुकथं बुद्धं न्वाना बिज्याबले छम्ह भिक्षुं मती तल- दुःखं मुक्त जुइत बँपुइमाः धाःगु घका तुफि छफी न्ह्याबले बेकुं च्याना बँजक पुना जुल । बँमपूपिन्त दुशीलपि घका बोबीगु जुया च्वन । गुरुम्ह भिक्षुयात नं

घाङ्गु- गथे बुद्धया उपदेश लुमंम ला ? बंपुना मज्जुल घाएवं
शील शुद्ध जुइ मखु, दुःखं मुक्त जुइ मखु घाःगु । आमथे मिस्सा
तिसिना ध्यान जक यानां दुःखं मुक्त जुइ मखु ।

तुफि जक ज्वना जुइम्ह जुया व भिक्षुया नां तुफि
भिक्षु जुल । वं पिने जक सफा याना जुल । थःगु चित्त शुद्ध
याएगुपाखे ध्यान मतः ।

अन्हु बुद्धं व तुफि भिक्षुयात सःता धया बिज्यात-
छं तुफि जोना बंपुना पिने जक सफा यात । छं मन शुद्ध मजू ।
बं मपुपिन्त छं बोबिया जुल । करपिन्त कुंख्यना जुल । छंगु
चित्त शुद्ध मजूनि । बुद्धया खं न्यना तिनि होशे वल । अबल्ले-
निसें कएकुं नुगः चक्कंका जीवन सुधरे याना यंकल । अरहन्त
नं जुल ।

थन बुद्ध-पूजा यानार्थे थःगु बांमलागु चाला बांलाका
यंकेगुयात प्रतिपत्ति पूजा घाःगु खः ।

खजा चित्त शुद्ध याएत विपस्सना ध्यानं नं ज्या वो,
अथे धयागु था गज्योम्ह घैगु बांलाक म्हसीके फुसा जक चित्त
शुद्ध याए अःपु ।

“आरद्ध विरिये पहितत्ते निच्चं दल्ह परक्कमे” अर्थात्
अहं भावयात लोमंका निस्वार्थ जुया निरन्तर दृढ चित्तगु
सत्साहं पुरुषार्थे लगे जुइगु हे बुद्ध-पूजा वा बुद्ध वन्दना खः ।

न्हिन्हि द्योयात छाएत नीलः जोना पूज्या वनीम्ह
द्योपाला नं लः त्वने प्याःचाःम्हेसित लः मत्वंकु द्योयात छाएत

[४]

यंकागु धका । छम्ह ज्यापुं बुद्धं त्वनेत यंकुगु लः प्याःचाःम्हे-
सित बिल । थन पूजाए भक्तिभाव दुम्हसिकं ज्यापुया सेवा
भाव पहः तःधं व धार्थ्येया पूजा जुल । ज्यापुं याःगु
व्यवहारयात व सेवा भावयात प्रतिपत्ति पूजा धाइ ।

नदी काश्यप, गया काश्यप, उरुवेल काश्यपपिसं बुद्ध
नाप लाएसात हे प्रभावित जुल । बुद्धया उपदेशं अग्निहोम
याएगु कर्मकाण्ड तोता, राग आदि तृष्णाया मि मदएका
छोत । थ्व दँ मछि मिखा कां जुया अभिमाने लाना मिच्याका
होम याना ई (समय) फुका मूर्ख जुया च्वना । थनिनिसें
बुद्धयात पूजा याएगु घैगु अन्धविश्वासगु कर्मकाण्ड फुककं तोता
छोएगु खः । मिध्या धारणा तोता मछोएकं वसपोल बुद्धयात
यानागु पूजा शुद्ध मजू । थथे मतीतया चित्त शुद्ध याना
जोवन मुक्त जुल । धार्थ्येया बुद्ध-पूजा थुकथं याएमाः ।

अहंकारम्ह ब्रम्हया बुद्ध-पूजा

श्रावस्ती साप हे अभिमानम्ह बरमू छम्ह दु । व
माँ-बौ, थः स्वया थकालिपिन्त व गुरुपिन्त माने याइ मखुम्ह
जुया च्वन । छन्हू वया भगवान् बुद्ध शिक्षितम्ह खःला कि
मखु घैगु सीकेगु इच्छा जुया जेतवन विहारे दुहाँ वन । अबले
गौतम बुद्धं उपदेश विद्या च्वंगु पाः लात । व अभिमानम्ह
ब्राह्मण बुद्धया लिक्कसं वना दना च्वन । बुद्धं खँ ल्हाःसा
जक खँ ल्हाएगु मती तया च्वन । बुद्धं छुं नं घया बिमज्या-

सेलि ब्रम्हया मनं मनं बुद्ध शिष्टाचार छुं मस्यूम्ह खनि धका वनेत सन ।

अले वस्पोल बुद्धं वया मनया खं सीका घया बिज्यात- सुखपूर्वकं म्वाना च्वनेगु इच्छा दुम्ह मनुखं अभिमान व अहंकारी जुइ मज्यू । छं छु मती तथा थन वयागु खः धा थन छाया वयागु ?

बुद्धया खँ न्यना बरमूया मती वन- बुद्धं जिगु मनया खँ स्यू खनि । अले बुद्धया पालि भोपुया चुप्पा नया ल्हाति पित्तुपिया ख्वाः स्वया भो भगवान् ! जिगु नां मानत्थ ब्राह्मण खः अर्थात् जि अभिमानम्ह खः धका निको स्वको तकं धाल ।

अले बाखँ न्यना च्वंपिसं आश्रयं चाया धाल- भो भगवान् ! अद्भूत खः, आश्रयं खः- ध्व बरमू माँ-बी व गुरुपिन्त नं थकालिपिन्त नं माने याइ मखुम्ह, छपिन्त नं निन्दा याना च्वनीम्ह अभिमानीम्ह खः । अज्योम्हेसिनं छपिनि पालि भोपुल ।

अले भगवान् बुद्धं धैबिज्यात- ब्राह्मण ! दना अन आसने फेतु हुँ । छं जिगुप्रति श्रद्धा दु धैगु सिल म्वाल दँ ।

व अभिमानम्ह ब्राह्मणं छखेलिक्क फेतुना ल्हाः बिन्ति याना न्यन- भो भगवान् ! सुयाप्रति अभिमान याए मज्यू ? सुयात माने याएमा ? सुयात पूजा याएमा ? पूजा याए बहपि सु ?

तथागत बुद्धया लिसः खः--

मातरि पितरि वापि अथो जेट्टुम्हि भातरि,
आचरिये चतुत्थम्हि तेसु न मानंकयिराथ,
तेसु अस्स सगारवो त्यस्स अपचिता अस्सु,
त्यस्स साधु सु पूजिता,
अरहन्ते सीति भूते कतकिच्चे अनासवे,
निहच्चमानं अत्थको ते नमम्सु अनुत्तरे ति ।

अर्थ- माँ-बौ व तता दाजुपिं प्यम्ह, गुरुयाप्रति
अभिमान याए मज्यू । तःधंसु पहः कयने मज्यू । इमित छि
माने याएमाः, पूजा याएमाः । घात्थं पूजा याए बहःम्ह
शुद्धम्ह तृष्णा क्लेश स्याना सिच्चुसे च्वने धुं कुम्ह अरहन्त खः ।

बरसू तस्सकं लएतातां बुद्धया शरण वना घाल- भो
भगवान् ! छलपोलं लं द्वना च्वंम्हेसित लं कयनेथे, ख्यूथाए
मत च्याकेथे जुल । थनिनिसें थ्व जिगु अभिमान तोता जक
छपिन्त पूजायाए । थ्वहे जिगु छपिन्त पूजा जुल ।

विरोध जक याइम्ह ब्राह्मण

बुद्धया पाले श्रावस्ती न्ह्यागु खँएनं विरोध जक
याइम्ह बरमु छम्ह दु उकि वया नां हे विरोधीम्ह बरमु जुल ।
वया छन्हु बुद्धयाथाए वनेगु इच्छा जुल । वनां बुद्धं न्ह्यागु
धाःसां उकियात विरोध जक याएगु मती तथा जेतवनाशमे
वन ।

अबले गौतम बुद्ध चक्कंगु ख्यले चंक्रमण यावा च्वंगु
जुया च्वन । व बरमु नं वना बुद्धया ल्यू ल्यू नापं चंक्रमण
याना च्वन । बुद्धं छुं धया विमज्याः ।

अले वहे कुंजक ख्यनीम्ह बरमुनं घाल- भो श्रमण
गौतम ! जितः बाखँ कं, धर्म उपदेश ब्यु ।

अले बुद्धं धयाबिज्यात--

न पच्चनीक सातेन सुविजानं सुभासितं,
उपक्किलिट्ठ चित्तेन सारम्भ बहुलेनच,
यो च विनेय्य सारम्भं अप्पसादञ्च चेतसो,
आघातं पटिनिस्सज्जं सवेजञ्ज्रा सुभासितन्ति ।

अर्थ- विरोध जक याएगुली सन्तुष्टम्ह, लोभी
लालची अशुद्ध चित्तम्ह करपिनिगु कुंजक ख्यना त्वापु थलेगु
भ्यूजक खोजे याइम्हस्यां भिगु खँ थुइका काए फँ मखु ।

चित्त प्रसन्न व बदला काएगु भावना म्हुम्ह त्वापु-
खिचा मजूम्हेस्यां भिगु खँ न्यनार्थे थुइका काए फँ ।

थुलि खँ न्यना- विरोध जक याएगु मती तयावोम्ह
बरमुनं भगवान् बुद्धयात थथे घाल- भो भगवान् ! साप
बांलात, जित चित्त बुक्के जुल छपिनि खँ न्यना । जित छपिसं
दुनेया मिखा चाएका बिज्यात । जि ला मिखा दुसां कां जुया
च्वनाम्ह, म्वाना च्वंसां सीम्ह बराबर जुया प्रमादे लाना
च्वंम्ह । छपिनिगु उपदेशं जिगु अज्ञानता मदया वन ।

[८]

थनिनिसें जि छलपोलया शरणे वया । जिके दुगु विरोघ जक
याएगु, कुंजक ख्यनेगु बानि तोता छपिन्त पूजा याए । श्वहे
छपिनिप्रति जिगु श्रद्धापूर्वकगु पूजा जुल । जीवनकाछि
छपिनि शरणे वया । जित शरण बिया बिज्याहूँ ।

Dhamma. Digital ★

देवधर्म (उत्तम धर्म)

हिरि ओत्तप्प सम्पन्ना सुक्क धम्म समाहिता ।
सन्तो सप्पुरिसा लोके देव धम्माति वुच्चरे ॥

अर्थ- लज्जा व भय दुपि यच्चुगु गुण धर्म युक्तपिन्त
देवधर्म दुपि धाइ । मेकथं धाएमाल धाःसा मखुगु व मभिगु
ज्या यायबले मछा पहः व धाइल्हाइ धैगु ग्यापहः दुम्हेसिके
शुद्धगु धर्म दु धाइ । लज्जा भय दत्तलेयात्त धर्म दया हे च्वनी ।

सप्तआर्य धन (न्हेगु उत्तमगु धन) मध्ये निगू धन नं
पाप खना मछालेगु व धाइल्हाइ धका ग्यायगु नं खः ।

थुगुकथं विचाः याएबले स्वां धुं धुपाए जाकि आदि
तया पूज्याएगु जक धर्म धाइ मखु, आचरण बांलाका मभिगु
ज्यां तापाना च्वनेगु हे शुद्धगु धर्म धाइ ।

मनूतसें प्यता कारणं पाप कर्म या--

१. ल्याय्म्हया बेसं, २. धनया बलं, ३. प्रभुत्वया
प्रभावं, ४. विवेक बुद्धि मद्दुगुलि ।

यौवनं धत्त सम्पत्ति प्रभुत्व मविवेकिना ।
एकं कम्मप्यनर्थाय किमुयत्त चतुष्टयम् ॥

अर्थ— युवा अवस्था, धन सम्पत्ति, प्रभुत्ववाद, विवेक-हीन (विचाः मयासे जोशे ज्या याय्गु) थुपि प्यताय् छता जक अवगुण दुसां अनर्थ जुइ । प्यतां दइबले धाय्गु हे छु ?

त्याय्म्हया जोशे, धनया जोशे, तःधंम्ह धका अहंकारया जोशे विवेक हीन जुइबले मख्गु ज्या याएत मछा पहः व ग्या पहः मदैगु खँ न्हापा न्हापांनिसँ आतकं मनूतएगु पुचले त्यना च्वंगु सूद्योथें छर्लङ्ग खने दुगु खँ खः ।

लज्जा (मछा पहः) धयागु थःगु शरीरं मभिगु ज्या याएबले दुनेंनिसँ अनुभव जुइगु, म्ह पीसे च्वनीगु मछा पहः । भय धयागु बांलमागु ज्या याएबले, मत्योगु ज्या याएबले मेपिसं खन कि धाइल्हाइ, बोबी धका ग्याः पहः दया वइगु पिनैं वइगु भय खः ।

मछा पहः धयागु प्यता कारणं दया वो—

१. जाति, २. बैस, ३. पुरुषार्थ व ४ विद्वत्ता ।

१. जातिया कारणं धैगु बांमलागु व पाप कर्म धयागु ब्वेया जातिपिसं याइगु । जिये थजातम्हेस्यां हिंसा याइ मखु । प्राणी स्याना ला मोगु ज्या थजातपिसं मयाः । जियेज्याम्ह च्वे च्वंगु जाति, थजोगु मभिगु ज्या याय् मज्यू धका मछाला पाप कर्म याइ मखु । छाय् धाःसा इज्जत वनी, नां वनी ।

२. बैसया कारणं धैगु बैस वंपि तःधिकपिसं याइ मखु । आपा धयार्थे मभिगु ज्या मचातसें याइ । इमिके ज्ञान मदु । बैस वने गुं कुपिके मचा बुद्धि दैमखु । वयाके भि मभि थुइका

काएगु बुद्धि दु । जियेंजाम्ह बैस बने धुं कुम्हेस्यां थज्योगु थज्योगु बांमलागु ज्या याय् मज्यू धका मछा पहलं याना पाप कर्म याइ मखु ।

३. पुरुषार्थ धयागु बल सम्पन्न जुइगु । बमलापि गरीबतसें मभिगु ज्या याइ । जियें बलाम्ह व घरानिम्ह मनु नं पाप कर्म याए मज्यू धका मछा पहलं पाप कर्म याइ मखु ।

४. पाप कर्म धयागु छुं मसः मस्यूपिसं मूर्खतसें जक याइ । पण्डित विद्वान शिक्षितपिसं मत्योगु पाप कर्म याइ मखु । सः स्यूपिसं मभिगु पाप कर्म याए मज्यू धका मती तथा मछाला पाप कर्म याइ मखु । थुकथं प्यता कारणं याना मखुगु बांमलागु ज्यां तापाना च्वनेगुयात देवघर्म धाइ । मछा पहः धयागु दुनें वैगु, म्ह पीसे च्वना ख्वाः जिल्ल च्वना वइगु अवस्था खः ।

मनूतसें मछा पहलं जक पाप मयागु मखु ग्याः पहलं नं मखुगु ज्यां तापाना च्वं । अथे धयागु करपिसं खंसा निन्दा याइ, जोना यंकी, सास्ति याइ, पत्याः याइ मखु धैगु धाइ-ल्हाइ धैगु ग्याः पहलं पाप कर्म तापाना च्वनी । थुकीयात ओत्तप्प धाइ । मेकथं धाएमाल धाःसा—

गरहिस्सन्ति तं विञ्जू असुच्चि नागरिको यथा ।
वज्जितो सीलवन्तेहि कथं भिक्खु करिस्ससि ॥

[१२]

अर्थ— विद्वानपिसं छन्त निम्दा याइ, गथे कि साधारण
मनूतसें फोहरगु नवोगुयात घृणा याइ, शीलवानपि सज्जनपिसं
नं तापाकी भिक्षुपिनिगु खँ ला छु ?

थन मखुगु ज्या याएत जक गयाःएमाः धाडल्हाइ
घका भय काएमाः धाःगु खः । भिगु ज्या याएत मछालेगु व
सर्प, धुं, खुं खना गयाइगु यात हिरिओत्तप्प धाःगु मखु ।
थुगु बांमलागु ज्या याना म्वाःमदुगु खँ न्यने माली, फंफट वइ
घका मछा पहः व गयाचिकु पहः यात लज्जा भय धाःगु
थुक्रियात हे देवधर्म धाःगु खः ।

थ्व खँ थुइकाबीत छगू घटना न्ह्यथनेगु उपो खँ जुइथें
मताया । अेरिस्टोटलया शिष्य छम्ह मखुथाय् वनेगु बानि
जुल । छन्हु अन वनावोगु गुरुमेस्यां खनेसात हे व मछाल,
गयाचिकु चाल । वं गुर्याके क्षमा फोन । गुरुम्हैस्यां धाल—
छं मछाले माःगु व गयाएमाःगु आः मखु । अन वने न्ह्यो हे
मछाले माःगु व गयाएमाःगु खः । न्हापान्तुं लज्जा भय दुगु
जूसा पश्चाताप चाए माली मखु, क्षेमा नं फोने माली मखु ।

प्यंगू गृहस्थी सुख

संसारे च्वंपि मनुते फुकस्यां सुखमय जीवन हना च्वने यो । थ्व स्वाभाविक नं खःथे च्वं । तर सुख योसानं ज्या याय् मसया, खं ल्हाय् मसया, व्यवस्था मिले मजुया मनुतएगु जीवनं सुखे नाप कन कन तापाना वना च्वन । सुख इच्छा यासां दुःख जक ल्यूल्हू वया च्वं । उकि बुद्ध धैविज्यागु खं— “दुक्खे लोको पतिट्ठितो” अर्थात् संसार दुःखे हे दुना च्वन ।

मनुते दुःख जुया च्वंगु कारण निता दुं— छता न्ह्याक्को दुसां मगागु आशाकुति पहः व बिलापी जीवन हनेगु (मोज मज्जाया) इच्छा । मेगु खः आधिक अवस्था बांमलागु अथे धयागु नय त्वनेगु, पुनेगु व च्वनेगु व्यवस्था बांमलागु । मनुष्य जीवन न्ह्यानाच्वंगु आधिक अवस्था अनुसारं खः । मानसिक शान्ति, संस्कृति, सभ्यता व नैतिकता फुकं आधिकया भलसाए दना च्वन । तर बुद्ध धर्म कथं भौतिकया जक खं मखु सुखमय जीवनया लागी आध्यात्मिक उन्नतिया नं खं दुथ्याः । अलेजक जीवने धार्थेया सुख दै । छाए धाःसा धन सम्पत्ति यक्व दुपिनि छे नं शान्ति मदु, मतिकुरा पहः व न्ह्याक्व दुसां मगागु आशाकुति पहःलं याना सुखमय जीवन

[१४]

तापाना च्वं । ध्व आध्यात्मिक उन्नति मज्जुगुया चि खः ।
अनेतिक जीवन स्वया इमान्दारी जीवन गावकं च्वे ला ।

मनूतएगु जीवन ताले लाकेया लागी आर्थिक जीवन
सुधरे जुइमाःगु खँया बारे बुद्धया आर्थिक विचारपाखे छकः
विचाः याएगु व अध्ययन याए बहः जू । बुद्धं प्यता सुखया
खँ न्ह्ययना बिज्यागु दु--

(१) अत्थि सुख- नएगु, पुनेगु, च्वनेगु छेँ व मेगु
न्हिया न्हियंयात माःगु आधारतभूत आवश्यक वस्तुत थःके दु
घाएगु सुख । अथे धयागु थःत मदएक मगागु चीजत न्ह्याबलें
दै च्वनीगु सुख । वनं धार्मिक बा इमान्दारीपूर्वकं चःति नाना
वएक परिश्रम याना कमे यानागु धन जुइमा । शोषण व
अनेतिक अले अन्याय ताःलं कमे याना तःगु धन दुसां धात्थेंया
सुख जुइ मखु ।

धार्मिक जीवन हनीपिसं हिसाया लागी पशु मीगु,
दास मीगु, शस्त्र अस्त्र मीगु, मादक प्रदार्थ मीगु (ऐला थ्वं नं
दुध्या) विष मीगु ज्या याए मज्जू । बुँज्या याएगु जीवन
दकसिबे उत्तम जू धका गौतम बुद्धं प्रशंसा याना बिज्यागु खँ
पालि साहित्ये दुध्याना च्वगु दु । छाए धाःसा सुयातं दुःख
वी म्वाःथें आपासित उपकारगु ज्या खः । देश बःलाइगु ज्या
खः । परिश्रम नं आपालं याएमागु बुँज्या जुल । अत्सि
चाल कि बुँज्या बांलाइ मखु ।

(२) भोख सुख- दुःखसिया कमेयाना तयागु धन थःजक नएत व पुनेत छयलेत मखु । समाज सेवा याएत नं खः । थः यत्थें खर्च याएगु स्वतन्त्रता देगु हे भोग सुख खः । चिन्ता व पीर कया खर्च याएगु यात भोग सुख धाइ मखु । करपिन्त दुःख बिया परिश्रम व मेहनत मयासे अपुक कमेयाना तयागु धन शुद्धगु धन मखु धाइ । अज्योगु धन खुं नं खुया यंके फु, मि नइ, लखं चुइक यंकी, सरकारं काइगु भय दु । आमदानी स्वया अपो खर्च याना भोज याएगु भोग सुख मखु । परिवार-यात माःकथं खर्च याएगु भोग सुख खः । सोत्थना जक तएगु भोग सुख मखु ।

भोग सम्पत्ति प्याता प्रकारिया दु--

१. छेँ वुँ आदि अचल सम्पत्ति,
२. सा, मे आदि पशु चल सम्पत्ति,
३. शिल्प शास्त्र आदि सएका तयागु विद्या सम्पत्ति,
४. थः गन गन वन अन अन यंके ज्यूगु लुँ, वहः आदि सम्पत्ति खः ।
५. धर्म कर्म यानाथें नैतिकपूर्णगु सुचरित्र जीवन सम्पत्ति । थुकि न्ह्याथाए वंसां किचःथें याउंके ल्यूल्यू वया ग्वाहाली बी । थ्व नं भोग सुख खः ।

(३) अनण सुख- साहुँ मक्यनीगु सुख । करपिके त्यासा कया हनेम्वाःगु जीवन नं सुख हे खः । आमदानी अनुसारं ज्या याए मसलकि नं साहुँ क्यनी । साहुँ क्यनीगुया

कारण छगू- सामान ठिके जूथें आमदानी गाक्क मदैगु व परिवार आपा: दैगु नं ख: । करपिके त्यासा मकासे जीबन हनेगु नं छगू सुख ख: । थुगु सुख दुपि मनुत संसारे आपा: दैथें मता: । साहुँ क्यन कि मानसिक पीरं सते याइ । गनं वंसां छयों धस्वाना जुइ फँ मखु । गरीबत म्हं मफत किं नं वास: याएत करपिके त्यासा काए माली । साहु मपुसे सीसां सन्तानयात सुख मदु । समाजे ल्वेका च्वने मागुलि साहुँ क्यंका च्वने मालीगु । उकि सुख मध्ये साहुँ क्यंका च्वने म्वा:गु न छगू सुख ख: ।

(४) अनवज्ज सुख- निर्दोषगु जीवन हनेगु सुख । च्वे च्वंगु स्वंगु सुख मध्ये थुगु जीवन उत्तम जू धाए छि । सुयातं दु:ख मव्यूसे जीविका चले याना च्वना धाएगु चिकिचाधंगु खँ मखु । थ्वं त:धंगु सुख ख: । कर्म, वचन व मन शुद्ध जुइमा: । थुगु निर्दोष जीवन त:धंगु सुख ख:सा नं थौंया वातावरण निर्दोषपूर्वकं इमान्दारीपूर्वकं जीवन हनेगु असम्भव मजूसं थाकुगुला अवश्य ख: ।

भिक्षु जुया नं निर्दोष जीवन हने थाकुया वल । श्रीलङ्काय भिक्षुपिन्त ध्यबा दान बीगु चलन मदु । मेमेगु सामानत जक दान बीगु चलनचलित दु । थुकि याना सफू व मेगु आवश्यक वस्तु न्याएत व आख: ब्वनेथाए नएत ध्यबा पुलेमा: । अले दान बोगु लुमार, थर्मस, चीवर आदि मिया ज्या चले याएमा: । नेपाले नं ध्यबा दान बोसां खर्च मगाईबेले

दान वोगु जाकि मो माः । चीवर तक नं मिथा च्वंगु दु ।
 श्व फुक्कं आर्थिक व्यवस्था मिले मज्जुगुलि खः । थुजोगु
 दोषपूर्णगु जीवनं मुक्त जुया च्वनेगु नं छगू तःधंगु सुख खः ।

थुपि प्यता सुख मदैबले गृहस्थी जीवन नैतिकतापूर्ण
 जुइमा धाःसां आशा जक याएगु खः, तर जीवन सुथां लाके
 थाकुइ । जि थूथें बुद्धया विचाः नं थथे हे खःथें च्वं । छाए
 धाःसा गौतम बुद्धं भिक्षु जीवनया बारे धया बिज्यागु दु—
 नएगु नसा, पुनेगु वसः, च्वनेगु थाए व म्ह मफैबले वासःया
 व्यवस्था मज्जुल कि भिक्षुया जीवन नैतिकपूर्ण जुइ थाकुइ ।
 श्व कट्टु सत्य खँ खः धयां अपो खँ जुइ मखु ।

सम्यक्दृष्टि (मद्वंक खंकेगु)

मिखाथें तःधंगु वस्तु थ्व संसारे मेगु छुं मदु । संसारे यक्वं वांवांलागु चीजत दःसां मिखा मदुसा छुं खनी मखु । मिखा मदुमेसित न्हिने नं चान्हे नं उथें । थः योथाए गनं बने दैमखु । थःत योगु प्राप्त याएत नं थाकु ।

थ्व संसारे ख्वाले च्वंगु ला-हिया मिखा दुसां नं दक्व चोजत बांलाक खंके फेमखु, थुइका काए फंगु मेगु हे मिखा छगः नं दु व खः प्रज्ञारूपी अथवा विवेक बुद्धिरूपी मिखा । थ्व खने मदुगु मिखा ख्वाले च्वंगु मिखासिबे गाक्कं मू वं । थ्व प्रज्ञाचक्षुं बांला-मला, भि-मभि, थुइका काएफु । उलिजक मखु न्हाएपनं न्यनागु शब्द, न्हासं बास नतुनेगु, म्हुतुं सवा काएगु, शरीरं स्पर्श याएगु बादि पञ्चइन्द्रियं अनुभव याइगु, रस काइगु दुनेयागु मिखाया भरोसां व गुहालि खः । प्रज्ञाचक्षुं (ज्ञानरूपी मिखां) बांलाक खंका, मद्वंक थुइका ज्या याएगु उन्नतिशील व्यक्तियाके दएमागु गुणाङ्ग खः ।

थ्व खँ थुइका काएत कीत माःगु लौकिक सम्यक्-दृष्टिया अपण्णक जातक बाखँ छपु न्ह्यथने । निम्ह व्यापारी मरुभूमि उखे पारी बने ज्या वनीपि (बेपार याः वनीपि) दु ।

छम्ह विवेक बुद्धि अथवा सम्यक्दृष्टि मद्दुम्ह अथे घयागु मरूभूमि लः दैमखु घयागु मथूम्ह, मस्युम्ह । मेम्ह थूम्ह व स्युम्ह विवेक बुद्धि दुम्ह । सम्यक्दृष्टि मद्दुम्ह व्यापारी यक्व सामान जोना द्वँनं सालीगु गाडाए तथा मनूत बोना मरूभूमि-पाखे वना च्वन । लुटाहात छध्वः म्ह प्याका पलिस्वाँ ल्हाति जोना वया धाल- थन लिक्कसं पुखु छगू दु । खँला ! जिपि व हे पुखूली मोल्हुया पलिस्वाँ श्वया हयागु । छिमि आम लः या त्यप ज्यातुक छाए जोना वनेगु । थन हे प्वंका थकि ।

सम्यक्दृष्टि मद्दुम्ह व्यापारि खँ मथू इपि मनूत लुच्चात व लुटाहात धका । इमिसं घाःगु खँयात पत्याः यावा खःका धका मती तथा, ध्व लः ज्यातुक छाए जोना वनेगु धका पोका थकल । न्हिच्छि वना नं गनं लः दुगु पुखु मखं । लः त्वने प्याः चाल, नए नं मखना सित । सामान फुक लुटे याना यंकल ।

लिपा सम्यक्दृष्टिम्ह व्यापारी नं लः त्यप व सामान जोना मरूभूमिपाखे वन । न्हापार्थेन्तुं लुच्चा व लुटाहात म्ह प्याकातुं पलेस्वाँ नं जोना वया लिक्कसं पुखु दुगु खँ बयान यात ।

विवेकबुद्धि दुम्ह व्यापारि इमिगु खँ न्यना थः नापं बोना हयापि पासापिन्त धाल- थुपि भिपि मनू मखु । कीत कंग लाना कीगु मालसामान लुटे याएत वोपि खः । लः छफुतिनं वांछोए मते । इमिगु खँ विश्वास याएमते । की सिबे

म्हापा षोपि सकलें दुःखसिया सिना वन । इमिगु खँ न्यन
घाःसा कीपि नं अथे हे सिना वने मालो । थन मरूमलि लः
दैमखु घका थूम्ह व्यापारी सम्यक्दृष्टि दुम्ह जुल । उकिं थः
नं धन नं बचे जुल ।

ठीक समऊदारी दुम्हेसित ठगे याए फं मखु । ठगे
याका च्वने नं माली मखु । समाजे (मनूतएगु पुचले) च्वने-
बले नाना प्रकारया मनूत नाप च्वनेमाः । गुलि भिपि, गुलि
मतिकुरापि, गुलि म्हुतु पिचु नुगः हाकुपि दु । मनूत म्हसीके
अःपु मजू । तःन्हु जक मखु तःदँ नापं च्वना स्वे मानि अले
जक म्हसीके फं । वरू पशु म्हसीके अःपु । मनू म्हमसीकं
नापं च्वना ज्या याएगुलि लिपा दुःख जुइगु सम्भावना दु,
जुया च्वंगु नं दु । सम्यक्दृष्टि दुम्हेस्यां मनू म्हसीका जक
ज्या याइ, ज्या काइ ।

खँ बाँलाक थूमहेसित हे सम्यक्दृष्टि दुम्ह घाइ ।
वं अतीत, वर्तमान व भविष्य (लिपा) या खँ थुइका काइ ।
वयाके लिजां दै । थुकिं ममिगुलि तापाना भिगुली ध्यान तै ।
थ्व मचांनिसें अभ्यास याएमागु खँ खः । माँ-अबु ताले लाःसा
मचात नं ताले लाइ । माँ-अबुया खँ न्यपि नं मखुपि
पासापिनि संगते मलाएमाः । अथे हे गुरु नं ताले लाएमाः ।
थ्व खँ च्वे च्वमेसिके नं लिजां मदु अर्थात् सम्यक्दृष्टि दु घाए
मिच्छि । सफु च्वेगु व बाखँ कने गुलि अःपु सम्यक्दृष्टि दएके
उलि अःपु मजू ।

सम्यक्दृष्टि दएकेत निता खँ चूलाएमाः--

- (क) कारण न्यना खँ थुइका काएगु ।
- (ख) मनं बाँलाक कल्पना याएगु ।

न्यंजक न्यना नं सम्यक्दृष्टि दएके फु । न्हापा न्हापा
न्यना जक नं ज्ञान लाभ याः । आः सफू दत । मथूसां गुरुयाके
ब सः स्यूपिके न्यनेमाः । न्यना मनं नं खंकेमाः ।

सम्यक्दृष्टि दएकेत मेगु नं प्यता खँ दु--

- (क) कारण सीकेगु कुत,
- (ख) कारण सीका अध्ययन व मनन याएगु,
- (ग) मनं थुइका परिक्षा याएगु,
- (घ) यथार्थं (खःथें) अबबोध याएगु (पाएछि कथं
थुइका काएगु) ।

भौतिक व आध्यात्मिक उन्नति याएत सम्यक्ज्ञान,
ठीक समझदारीं ज्या ब्यू । मोह अज्ञानतां मेकथं धाएमाल
घाःसा मसः मस्यूगुलि, मथूगुलि सम्यक्दृष्टि बुलुया वं ।
धातयेंधा सम्यक्दृष्टि ला चतुभार्यं सत्ययात थुइका काएफत
घाएवं दै घका धर्मया सफुती व्याख्या याना तःगु दु । अथे
घयागु दुःख दु । दुःखया कारण दु । दुःख मदएका छोए फु ।
दुःख अन्त जुइगु लेंपु दु घका थुइका काएगु खः ।

[२२]

लौकिक सम्यक्दृष्टि---

- (१) बाखँ न्यनेगु, धर्मया सफु ब्वनेगु व छापे याना प्रचार याएगु भिगु ज्या खः धका थुइका काएगु ।
- (२) याए मज्यूगु पाप कर्म मभिगु धका सीका काएगु ।
- (३) पापया मूल हा लोभ, द्वेष, मोह धका थुइकेगु ।
- (४) भिगु ज्या याःसा भिगु फल पावेजुइ । मभिगु ज्याया फल मभिगु कथं पावेजुइ धका थुइका काएगु । माँ-वौया सेवा याएगु थुपि फुकं सम्यक्दृष्टिया लक्षण खः ।

सुखी जीवनया प्यता खँ

सुखपूर्वकं जीवन हनेत छु माः धका न्यंसा थौं कन्हे
मनूतसें तुरन्त लिसः बीगु खँ खः ध्यवा माः । छखें खः थें नं
चवं । छाए धा सा न्ह्याग्गु छगू याएत ध्यवा मदएक मगाः ।
तर बुद्धया शिक्षाकथं ध्यवा दएवं सुख दैगु मखु । थ्व खँ
बुद्धं उदेन कोशल जुजुयात कना बिज्यागु खं सी दु ।

कोशल जुजुं छक जा नइवले प्यमाना जाकिया जा
नइगु जुया चवन । जा आपाः नइगु बानि जूगुलि व जुजुया
पवाः तःगः जुल । जुजु ला सनि हे मफया वल । सल नं गए
मफत । फेतुइत व दनेत हे मेपिनि गुहालि काए माल ।
जुजुयात साप दुःख जुल ।

उलिजक ला थःके दुगु राज्यं सन्तोष मजुया लिक्क
चवंगु राज्य नापं लाका काएत लडाइँ नं याइगु जुया चवन ।
दुगुलि सन्तुष्ठ मजूगुलि अथवा न्ह्याक्व दुसां मगागुलि नं दुःख
जुल । हानं राज कर्मचारीपिसं विश्वास याना महल ।
कर्मचारिपिनिप्रति थःम्हं याएमागु कर्तव्य पालन मजुल ।
विश्वास पात्र नं जुइ मफुत । थुपि स्वतां याना कोशल
जुजुयात छत्ति सुख मदु । बुद्धया उपदेश न्यना चवंसां
निर्वाणिया लँपु कन कन तापाना वन ।

छन्हु जुजुया भोजन धुनेवं अथे चवने थथे चवने मफया
भगवान् बुद्धयाथाए बान्हि इले वन । अन नं थातं चवने

मफत । गुबलें लिधने मास्ते वैगु, गुबलें तुति फलंके मास्ते वैगु । अले भगवान् बुद्धं न्यना बिज्यात--

महाराजयात छु जुलथें ? म्ह सुख मदुथें च्वं !

जुजुं थःत मछिना च्वंगु खें फुकं कना हानं घाल--
भो भगवान् जि प्यमना जाकिया जा नए माःगुलि थथे तग्वारा जुइका च्वने माल । जि सल गएगु छखेंति फेतुना दने हे नं थाकुल ।

अले भगवान् बुद्धं धैबिज्यात--

“मनुजस्स सदा सतिमतो मत्तं जानतो लद्ध भोजनं ।

तनुतस्स भवन्ति वेदना सनिकं जीरति आयुपालयन्ति ॥

अर्थ- मनुजसें न्हाबलें होशतया मात्राछि जक भोजन याएमाः । अथे आपाः मनःपिनि म्ह याउँसे च्वनी, वेदना नं जुइ मखु, नयागु याकनं पचे जुइ । आयु नं ताहाक जुइ अर्थात् आपाः दै म्वाइ ।

आरोग्या परमा लाभा सन्तुठी परमं धनं ।

विस्सासापरमात्राति निब्बाणं परमं सुखं ॥

भगवान् बुद्धं हाकनं धैबिज्यात- महाराज त्वे मदेका च्वनेगुथें तःधंगु मेगु सुख मदु । सन्तुष्ट जुइगुथें तःधंगु धन मेगु मदु । विश्वास पात्र जुइगुथें तःधंम्ह पासा बा थःथिति मेपि मदु । निर्वाणथें तःधंगु सुख मेगु मदु ।

महाराज म्ह फएका च्वनेत नएगु कम याए माल । उकिया लागी छगू उपाय (मन्त्र छगू) बी लुमंका बिज्याहुँ ॥

चत्तारो पंच आलोपे अभुत्वा उदकं पिवे ।

जा नएबले प्यपे न्यापे योथें च्वंबले मनसे जा ल्यंका
लः त्वना बिज्याहूँ ।

थुगु बुद्धया शिक्षा कथं कोशल जुजुं जा नएबले
न्हिन्हि प्यपे न्यापे जा तोता लः त्वनेगु बानि यात । प्यपे
जाया जागो गोगः दु वगः जाकि पाः याना जा थुइकि बिया
जा नइगु । थुकथं जाकि पाः यायां छमना जाकि तकया जा
नःबले प्वाः चिकिगो जुल । याकचा दने जक फुगु मखु सल
नं गए फत । म्ह नं याउँसे च्वन । बुद्धया शिक्षा कथं
जीवन हना सुखपूर्वकं म्वाना च्वन ।

छन्हु उदेन कोशल जुजु बुद्धयाथाए वना वन्दना याना
थःगु अनुभवया खँ कन- भो भगवान् ! छपिनिगु शिक्षा कथं
नएगुली मात्रा कम यायां थौं जिगु म्ह याउँसे च्वन । न्हापा
जि दुगु राज्यं सन्तुष्ट मजुया अजातशत्रु नाप नं त्वाना
आशाकुति जुइका अशान्ति जुइका च्वनाम्ह । जि कर्मचारी-
पिन्त नं दुःख बिया विश्वासपात्र मजुया च्वनाम्ह । आः जि
अजातशत्रुयात म्हाए बिया थः परे याना । दुगुलि सन्तुष्ट
जुया । जि याएमागु कर्तव्य नं पालन यानागुलि राज कर्म-
चारीपिसं नं जित विश्वास यात अर्थात् जि विश्वासपात्र जुइ
फत । आः जित साप याउँल । पीर छुं मन्त । छपिनिगु
वासलं जिगु ल्वे लन । आवंनिसें छलपोलया शिक्षा कथं जि
राज्य चले याए । जीवनभर लोमंके मखु छपिनि शिक्षा ।

छन्हु सीमानि धैगु लुमंके नु

जन्म जुसेनिसें निश्चितगु छगू ज्वनावोगु दु व खः मृत्यु । बुद्धं धैबिज्यागु दु- “जीवितं अधुवं, मरणं धुवं” जीवन अस्थिर, स्थायी मजू, परिवर्तनशील खः । मरण जुइगु निश्चित । सीगुलि बचे जुइफुपिं सुं मदु । वाखँ सफू ब्वनेबले अरहन्त जुल कि जन्म मरणं मुक्त घाइ । तर थुगु जन्मे मरणं मुक्त जूपिं सुं मदु । अरहन्त जुल कि हानं जन्म काइ मखु । जन्म हे मकाइबले सी नं म्वाल ध्व पक्कां खः । ध्व साधारण मनुतसें थुइका काए थाकुगु व अनुभव याए थाकुगु खँ जुल ।

सीगु खना मग्यापिं म्होचा हे जक दे । तर बुद्धं धया बिज्यात सी धका ग्याय्म्वा । उकिया लागीं मरणास्मृति अर्थात् सी मानि धैगु लुमंसा, याए माःगु ज्या तुरन्ता तुरन्त याएगु बानि जूसा, मनं तुनागु छुं ल्यना मच्चंसा मन याउंसे च्वनी । मन धुक्क च्वनी । मन व कर्म शुद्ध जूसा सी धका ग्याना च्वने म्वाः । सी मानि, सी मानि धका जप जक याना च्वनेगु मखु । छन्हु ध्व देह शरीर तोता बने मानि धैगु लुमंसा अलि स पहः दैमखु, याएमागु ज्या कन्हे याए, लाःनि लिपा याए धका धया च्वनी मखु । ल्वापु ख्यापु नं ताहाक जुया च्वनी मखु । “अज्जेव किच्चं कातब्बं कोजञ्जा मरणं

सुवे" अर्थात् याएमागु ज्या थौं हे याएगु कुतः याः कन्हे सी ला घैगु सुनां स्यु । थ्व बुद्धया धापू खः ।

जीवन आयु फुना, कर्म फुना, आयु नं कर्म नं फुना व अकालं वा दुर्घटना जूया आकस्मिकं सी फु । आयु फुत कि छुं उपाय मद्दु । कर्म फूसा वासः याना, धर्मकर्म याना, भरोसा बिया अपो म्वाना च्वने फु । मत च्याका तःगुली चिकं सायाः वीथें धर्म याना नं कर्म थपे याए ज्यू । जीवन नाप अपो तृष्णा व आसक्त वा माया जुल कि सी धका ग्याना च्वने माली । थःगु आशा व माया मदुसा सीगु खना ग्याए म्वाः ।

दुश्चरितं वा मखुगु ज्यां बचे जुइ फुसा सी धका ग्याए माली मखु । कपिलवस्तुया महानाम शाक्यया आका-
काकां सीसा छु गति जुइ घैगु चिन्ता जुल धाःबले बुद्धं
घैबिज्यात- श्रद्धा (=विश्वास व नुगः चक्कनोगु), शील
(=पहचह बांलाइगु), त्याग (=नुगः स्याः पहः मदैगु),
प्रज्ञा (=बिवेक बुद्धि दैगु) गुण अभ्यास यात धाःसा सी
धुंका छु गति जुइ धका ग्याना च्वने म्वाः अथवा सी धका
ग्याना च्वने माली मखु ।

नकुलमातां थः भातयात भरोसा व्यूगु खँ थन लुमंके
बहः जू । नकुलमाता व भातम्ह नकुलपिता निम्हं भगवान्
बुद्धयाथाए बना धर्मया खँ न्यना च्वपि । छन्हु थः भात
तस्सकं मफेका ख्वाः खिउंसे च्वंका च्वंबले नकुलमाता

उपासिका थः भातया लिवक फेतुना भरोसा बिया च्वन- की शास्ता बुद्धं धैबिज्यागु मखुला म्ह मफया च्वनीबले पीरकाए मज्यू धका । छाए छित छु पीर जुल । छि मदे धुंका मस्तएत सुनां पाले याइ, गुकथं जीवन चले जुइ धका पीर जुल ला ? भगवान् बुद्धयाथाए वनेगु तोती धका व जि मेम्ह मिजंयाके पेहनं वनी धका पीर जुल ला ? भो स्वामी ! थुकथं पीर व चिन्ता काएमागु मद्रु । जि बःलानि, जि काप थाना कमे याना मचाखाचा लही फु । जि भगवान् बुद्धयाथाए वना न्हापाथेतुं बाखँ न्यनार्थे दान नं बी । जि मस्त तोता गनं वने मखु थुकथं कलाया भरोसा व विश्वासया खँ न्यना नकुलपिताया त्वे व्वलन । खाः यचुल, मव याउंसे च्वन । मनोबल थाहाँ वल ।

महा सुदर्शन जुजु सी त्यंबले महारानी वया धया च्वन- महाराज ! महारानीपि दु, सम्पत्ति यक्व दु धका लुमंका बिज्याहुँ धाःबले जुजु तंचाल अले धाल- जि सी त्येका छु खँ लुमंका च्वनागु । आमथे माया लगे जुइगु खँ आः सी त्यंम्हेसित लुमंकः वया ला ?

कीसं होश तथा व्यवहारे छ्यले मफुसां तबि भगवान् बुद्धया मरणानुस्मृति (सी मानि) धैगु लुमंका च्वनेगु मन्त्र साप बांला ताल । ज्याए खेले दुगु खँ खः ।

आपाः म्वाना च्वनेगु उपाय

अपो म्वाना च्वने मयोपि, अर्थात् दीर्घायु जुड मयोपि शायद हे म् दइला ! दुसा लजगा मदया जीविका चले याए मफुपि, योपि नाप ह्वना च्वने मदया व मयोपि नाप ह्वना च्वनेगु सामर्थ्यं मदुपि हे दीर्घायु जुड मास्ते मयोपि दइ । थ्व अपवाद स्वरूप जक खः ।

जि थन खँ न्ह्यथने त्यनागु अपो म्वाना च्वने फइगु उपाएया बारे खः । न्हापां धार्मिकतालं छकः बिचाः याए नु ।

शाक्यमुनि बुद्धं धैविज्यागु दु--

अभिवादन सीलिस्स निच्चं वद्धा पचायिनो ।
चत्तारो धम्मा वड्ढन्ति आयु वण्णो सुखं बलं ॥

अर्थ- न्हिया न्हियं चरित्रवानम्ह, पहचह बांलाम्ह जुया, थः स्वया नं थकालिपिन्त आदर गौरव तथा माने याए सःम्हेस्या आयु ताहाक जुड, खाः चक्कनी वा यचुइ, अले सुख दै, वःनं लाना च्वनी ।

वसपोल बुद्धं हानं थथे नं धया विज्यागु दु- ताकत दैगु नसा नं चुलाएमाः । च्वनेगु थाए छिक दएमाः । कचवं याइपि व सरुवा त्वे दुपि मनूत मदएमाः । हावा पानी (मौसम) मिले जुइमा अथे धयागु चिकुलां लुमुगु वसः,

तालां सिचुगु वसः व याएमाः । विचार मिले जूपि मनूत नाप चवने दएमाः । चिन्तां मुक्त जुइमा अथवा पीर काए मालीगु ज्या याए मज्जु । अले आपा म्वाना चवने फैं ।

धर्मया सफुती दुगु कथं- सीत्यंपिन्त बचे याना बीगु, प्राणी हिंसां वचे जुया चवनेगु, सफा सुघर याना चवनेगु, स्वांमां व सिमा पीगु, फल्चा दएकेगु, लः त्वंकेगु, अस्पताल स्कूल आदि दएका बीगु नं आयु ताहाक जुइगु उपाय खः ।

मन शुद्ध याना बुद्ध वन्दना याएगु, परित्राण पाठ न्यनेगु । परित्राण घैगु बुद्धया मैत्री व करुणा अले सत्यया प्रभाव खः । परित्राण याइम्ह भिक्षुया नं मने मैत्रीभाव दएमाः, न्यनीम्हेस्या नं शुद्धगु श्रद्धा व विश्वास दएमाः । परित्राण पाठ न्यना चवनेवले मने पाप मती मवो । थुंकि हि सफा जू । मन याउंसे च्वं । थ्व छगू मनोवैज्ञानिक चिकित्सा खः । न्यनीम्ह त्वगिया कल्पना यच्चुगुलि व हि नं सफा जुया वनीगुलि दीर्घायु जू ।

त्वे जुइगु नब्बे प्रतिशत (६०%) मनं खः घैगु वैद्य तएगु धापू खः । शारीरिक त्वे जूसा वासः दु, तर मानसिक (मनया) त्वे जुइबले वासः मदु । त्वे लनीगु व मलनीगु चित्तया शक्ति अनुसारं खः । अपो तंचाइपिनि हि सफा मजू । उकि याना त्वे उत्पन्न जू ।

रूसे सच्छि व पीदं (१४० वर्ष) म्वाना च्वंमेसिके छम्ह पत्रकारं न्यन- थुलिमच्छि आयु ताहाक जूगुया कारण छु ?

व दीर्घायुम्ह बुरां घाल- जि बासिगु मनया । पचे
याए थाकुगु छुं चीज मनमा । वाउँचा आदि तरकारी जक
अपो नया च्वना । सुथ न्हापनं वाउँसे च्वंगु सिमा पहाड व
घाँए स्वएगु बानि । चिन्ता व पीर काए मालीगु ज्या छुं
मयाना । अपो खँ नं मल्हाना, म्वामदुगु गफ जुइथाए नं
मच्चना । अपो नए नं मज्यू ।

थन पीरकाए मज्यू धाःगु छता लुमंकातए बहः जू ।
अमेरिकाए दकसिबे तःमिम्ह न्हि न्यागु लाख आम्दानी दुम्ह
साहु छम्ह दु । वएकःया नां “रोक फेलर’ खः । वयात छुं
दुःख मदु । व अरव छु खरबपति जूसां चिन्तां मुक्त मजू ।
ध्यबा कमाए याएगु जक ध्यान ।

छन्हु वया सोमान तया छोगु पानी जहाज हुरि फसे
लात । ध्व खबर न्यनेसात वया मन स्यन, चिन्ता व पीर
जुल । न्ह्यो मवल, नए मेल । तःतःघंषि वैद्यत सःता हल ।
तर बासलं मथ्यू । लिपा मनोवैज्ञानिक डाक्टर छम्हेस्यां
मनया त्वे घैगु थुइका घाल- साहुजी छिगु आयु आपाः मन्त
उकि छिगु घनं असरण गरीबतए लागी, अपाङ्गतए लागी
अस्पताल छगू दएका दिसँ । छि हे धरना च्वना दकमि,
सिकमि सःता गव ज्या तएगु, गन त्वखा तएगु धया छि
संलग्न जुया दिसँ ।

अस्पताल याकनं सिधएकेगु ध्याने लाःबले हुरी लाःगु
जहाजया चिन्ता मन्त । परिश्रम व धपित जूगुलि त्यानुया
न्ह्यो नं वल, नए नं यल । त्वे लन । मनोवैज्ञानिक डाक्टरं

बया ध्यान मेथाए लाका ब्यूगुलि मानसिक ल्वे लन । रोक फेलर साहु प्यी निदँ (४२ वर्ष) दुबले सीत्यंम्ह ६२ दँ तक म्वात हँ । वएकःनं गरीबतए लागी स्थापना यागु “रोक फेलर गरीब सेवा” नामं वासःया कारखाना आतकं दनि धाःगु न्यने दु । अमेरिकाए गरीबत ल्वे जुल कि वासः याए मखना सिना वनेमाः । वास याएत यक्व ध्यबा माः । उकि रोक फेलर साहुँ असरण व अनाथतए लागी अस्पताल व वासःया कारखाना दएका दीर्घायु जुल ।

श्रीलङ्काए वसभ धयाम्ह जुजुयात ज्योतिषं आपाः म्वाइ मखु धाःबले गाक्कं चिन्ता व पीर काल । थः गुरु भिक्षुपि सःता थःगु पीरया खँ कन । वसपोल गुरुपि भिक्षुपिसं सुठाव बिया बिज्यात—स्यना च्वंगु धर्मशाला व विहार जीर्णोधर याएगु, तापू दएकेगु, गरीब उधार याएगु भिज्बी ।

जुजुं न्यन— थुकि छु जुइ ले ! दीर्घायु जुइ महाराज धाल । जुजुं अथे हे याना प्यीदँ (४० वर्ष) मयाक म्वात हँ ।

पूज्याचार्य अमृतानन्द महानायक महास्थविरयात श्रीलङ्काया ज्योतिषं न्ये च्यादँ (५८ वर्ष) जक म्वाइ धका धाल खनि । वसपोलया ज्योतिषया खँ न्यना विश्वास जुल । अबलेनिसँ थः आपाः म्वाइ मखुत । उकि सफू गुलि च्वया सिधएकि माःगु खः सिधएके माली धका निह १२ घण्टा (फिनिघौ) बुद्धकालीन सफूत च्वया बिज्यात । सारा दिन सफू च्वया याकनं सिधेकेगुली ध्यान वंबले ७२ वर्ष तक म्वात ।

बककुल घंम्ह भिक्षु १२० दँ म्वात घयागु बौद्ध साहित्ये च्वैतःगु दु । कारण वसपोलं म्हं मफुपिन्त वासः नं मैत्रीपूर्वकं सेवा याःगुलि हँ ।

अपो म्वाना च्वनेगु उपायत बौद्ध सफूती च्वैतःगु छगू निगू खँ थन न्ह्यथनेगु लो ताया । अपो म्वाना च्वने योसा--

- (१) अपो ज्याए ल्हाः तए मज्यू,
- (२) न्ह्याबले खँ अपो ल्हाना च्वनेगु मज्यू,
- (३) न्ह्योगुलु जुइ मज्यू,
- (४) अपो मनूत दुथाए च्वनेगु इच्छा याए मज्यू,
- (५) अपो समाज सम्बन्धी चिन्तन याए मज्यू,
- (६) निस्फल व असम्भवगु कल्पना याना च्वने मज्यू,
- (७) अपो कपिनि निम्दा चर्चा याना च्वने मज्यू ।

क्षीपि नं आपाः दँ म्वाना च्वने योसा च्वे कनागु कथं जीवन छ्यला यंके नु ।

उपालि नौचा व छन्न सारथी

उपालि घयाम्ह कपिलवस्तु दरबारया राजा खलःतए सँ चाना सेवा याइम्ह नौचा खः । यक्व भलादमीत बुद्धयाथाए थःथःगु श्रद्धां भिक्षु जू वंगु खबर न्यना शाक्य परिवारपि नं भिक्षु जू बने माल धका कपिलवस्तुया भद्रिय राजा, राजकुमार अनुरुद्ध, आनन्द, भृगु, किविल व देवदत्तपि नापं थः मालिकपिनि सेवा याए धका बुद्धयाथाए वंम्ह व नौचा खः । कपिलवस्तु राज्यया सीमाना पार याना मल्ल राज्यया अनुप्रिया धैयाए थ्यंबले तिसा व राजवस्त्र तोया पोचिना उपालि नौयात बिया घाल- थ्व फुकं छत हे जुल ।

तिसा पो लहाती काएसात उपालिया साप लएता बल जिन्दगीभरया लागी गात । छुं धन्ना काए म्वाल । तर तिसा पो जोमा लिहाँ बना च्वंबले वयात गयासँ बल । कपिलवस्तुइ थ्यनेवं शाक्यतसँ मखुगु मती तथा जितः स्याना बी । शाक्यत हारां, तँ मभिपि खः । राजकुमारपि स्याना तिसा पो जोना बल धका जिगु छ्यों त्वाल्हाना बी फु । लँए खुं व डाँका तएगु नं भय दु । इमिसं ज्यान नं काए फु । राजकुमारपि राजवैभव सुख व तिसा फुकं त्याग याना छुं मदएका आनन्दगु जीवन हनेत बुद्धया शरण वन । थुकी छुं रहस्य दै । जि नं भिक्षु जू बने दःसा ज्यू । तिसा पो अनसं जंगले तोता भगवान्

बुद्धयाथाए वन । राजकुमारपिन्त धाल- जि ने भिक्षु जुइ धका लिहाँ वया ।

राजकुमारपिसं बुद्धयाके प्रव्रज्या फोना धाल- भो भगवान् । न्हापां जिमि नोकर उपालियात प्रव्रजित याना बिज्याहुँ । अले वयात जिमिसं वन्दना याएबले जिमिगु अभिमान व मालिक पहः तनी ।

भगवान् बुद्ध उपालि नौयात न्हापां भिक्षु याना बिल । न्हापा ला उपालिया न्होने छ्यों कुछुना वन्दना याए थाकुल । मालिकं सेवकयात वन्दना याएगु अपुगु खँ मखु । बल्लं छ्यों कुछुना वन्दना यात ।

उपालि नौचिया मती वन- वा । जितः मालिकपिसं वन्दना यात । जिगु न्होने छ्यों कुछुत । जि मालिक जुल धका फुईक घोन । अभिमान बढे जुन । लिपा वयाके होश बल राजकुमारपिसं अभिमान मदेकेत जितः वन्दना यात । तए जिके अभिमान गनं बल । वं थःत थःम्हं न्वात- ए ! छ् अभिमानी जुया ला ? गाले ववब्बाइ । अभिमानी मजूसे मेहनत याना ज्ञानं राजकुमारपिसिकं थकालि जुइगु सो । थथे मती तया अत्सी मजूसे उत्साही जुल । याकनं ज्ञान लाभ याना ज्ञानी जुइत जंगले वनेगु मती तल । भगवान् बुद्धयाथाए वना जंगले वनेत अनुमती फोबले वसपोल बुद्ध धैबिज्यात- छ् जंगले वन कि छंके सँद्धान्तिक ज्ञान जक दै, तर कर्तव्य पालन याएगु व्यवहारिक ज्ञान दै मखु । उकि थन जिथाए हे च्वसा

【३६】

सिद्धान्त नाप व्यवहारया ज्ञान नं दै, अथे घयागु कर्तव्य पालन याए सँ ।

उपालि वसपोल बुद्धयागु खँयात शिरोपर याना, कर्तव्य पालन व मेहनत याना अरहत जुल । चित्त शुद्धम्ह, निर्दोषम्ह जुल । वयात खूब आध्यात्मिक आनन्द अनुभव जुल । छन्हु थुकथं लएतातां हाला च्वन--

सद्धाय अभिनिक्खमाय नव पब्बजितो नवो !
मित्ते भजेय्य कल्याणे सुद्धाजीवे अतन्दितो ॥

भाव अर्थ- श्रद्धापूर्वक प्रव्रजित जुया च्वंम्ह तरुण भिक्षुं अत्ति मज्जूम्ह शुद्ध जीवन हना च्वंम्ह कल्याणमित्र संगत याएमाः ।

सद्धाय अभिनिक्खम्म नव पब्बजितो नवो !
संघास्सि विहारे भिक्खु सिक्खेथ विनयं बुधो ॥

भावार्थ- श्रद्धापूर्वक प्रव्रजित जूम्ह नवक भिक्षुं समरुदारी जुया भिक्षु संघ च्वनीगु थासे गुकथं च्वनेमागु खः विनय नीति सीकेमाः ।

सद्धाय अभिनिक्खम्म नव पब्बजितो नवो !
कप्पा कप्पे सकुसलो च्चरेय्य अपुरक्खतो ॥

अर्थ- श्रद्धापूर्वकं छे तोता भिक्षु जूम्ह युवकं ज्यू मज्जू धँगु सीका आचरण बांलाका धर्म च्वना च्वं ।

उपालि भिक्षु बुद्धया छत्रछायाए च्वना धर्म व्यवहारे
छ्यलेगु अम्यास यायां म्हुतुइ तएसात हे पाउँ-पालु, चाकु-
माकु रस थूथें बुद्धया उपदेशयात थुइका जीवन सफल यात ।

छन्न घंम्ह भिक्षु छम्ह दु गुम्ह कि सिद्धार्थ मचाबले-
निसें नापं ब्वलंम्ह खः । सिद्धार्थ कुमारया रथ चले याइम्ह ।
सिद्धार्थ कुमारयात बुरा जुइ मानि, त्वचं कैतिनि व छन्हु
सी मानि घका थुइका ब्यूम्ह नं छन्न हे खः । तर भिक्षु जुइ
धुंका सी मानिगु व बुरा जुइ मानिगु फुक्कं लोमंकल । जि
सिद्धार्थ कुमारयात दरवारं पित हया घका अभिमानी जुया
सुं थकालिपिनिगु खँ मन्यं, सुयातं गौरब तए मसः । तस्सकं
अट्टेरि । भिक्षु संप्रयात पंगल जुल । आखिरे वयात भिक्षु संघं
ब्रह्मदण्ड बीका च्वने माल । अथे घयागु भिक्षुपिसं बहिष्कार
याका, सुनां नं न्वंमत्तुइका च्वने माल । घवोचां सवा मथूथें
बुद्ध नाप उलिमछि च्वनां नं बुद्धयात म्हमस्यू । भगवान् बुद्ध
निर्वाण जुइ धुंका थःथःम्हं चाएका पश्चाताप चाया बानि
सुघारे याना दुःख मुक्त जुल ।

बुद्धनियम नेत्रेणु सङ्कल

नेपाल भाषा

(१) नीतय बुद्ध	(२८) श्रुतंशु वलल मङ्गु
(२) बुद्धवु अर्बनीतल (संयुक्त)	(२९) अमल वारव
(३) लवुगत हृदय	(३०) ईर्षुय व संकल
(४) लुयग	(३१) अरलत्र पुषः ढलग-१, २
(५) दश संयुजन	(३३) युगलडल अलडुी
(६) ढलशुडल डत्र ढलग-१, २	(३४) डलल डुरवश ढलग-१, २
(७) डेकलड सुवलशुडु नलवलस	(३६) धडं डसुीनल
(८) डुीड शललल	(३७) सरुवङ्ग ढलग-१, २
(१०) ढुडल डलडु हुरुसु ?	(३९) दुःख डडंशु लेंडु
(११) डल-डुी लुडड	(४०) शललल ढलग-१, २, ३, ४
(१२) हृदय डरलवरुतन	(४४) दलन
(१३) डुीड धुडलन ढलग-१, २	(४५) अडरुकर
(१५) डलरुडं ढलग-१, २, ३, ४, ५, ६	(४६) बुद्धडल अडलवलरलक डलस धडं
(२१) ढलशु अलवलन	(४७) अडलवलरलक डुरङ्गल
(२२) ढलडुडु डडल	(४८) डुीधुडुडु बुद्धडल
(२३) डलरुडं डल डलस ढलग-१, २	(४९) ङलन डलगं
(२५) धडुडडडडडडडडड डुल	(५०) डुीड नैतलक शललल
(२६) शललल व डैतुरी	(५१) कललु अडुडन
(२७) डुीडलसलख	(५२) धडुडडडडड डलरुडं

नेपाली भाषा

(१) नेपाल अलन डैतुरी	(९) डेकलड सुवलशुडु नलवलस
(२) बुद्धवलर	(१०) डुीड संसुकर
(३) डुीड वरुगन	(११) डंले बुडुकेकु बुद्ध धडं
(४) नलरुी हृदय	(१२) बुद्धकु वलललरधरल
(५) बुद्धकु अडलवलरलक धडं	(१३) डुीड ङगतडल सुवलशुडु लेवु
(६) डडुडुशल	(१४) नलरुुगुी
(७) शललल	(१५) डुीड नैतलक शललल ढलग-१
(८) डुीड धुडलन	(१६) बुद्ध र बुद्ध धडंकेकु.....